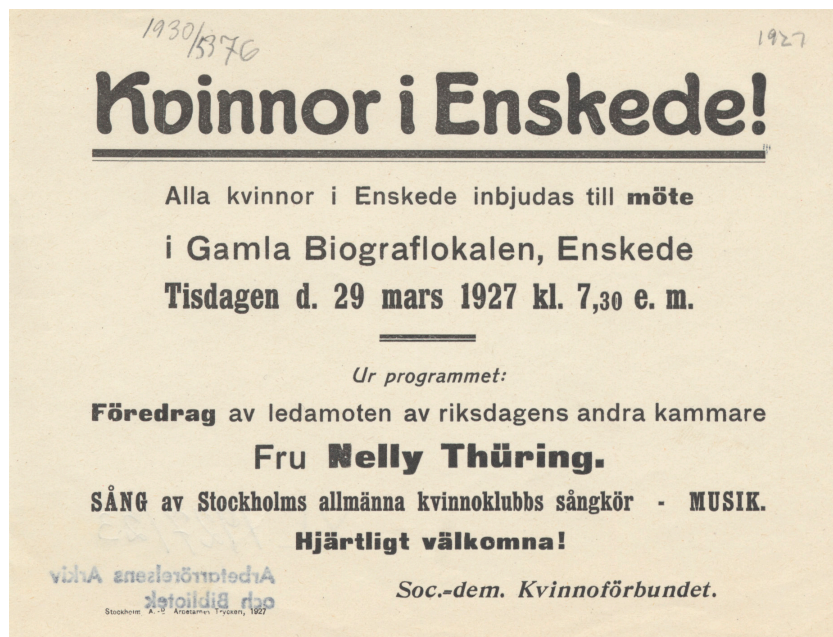

9. Tid för läsning och reflektion i trädgårdsstaden Enskede

I och med att Nelly Thüring drog sig tillbaka från rikspolitiken förekom hon inte lika ofta i offentligheten. Sonen berättar om vilken stor omställning detta innebär: ”Hon som varit van vid att befinna sig i händelsernas centrum måste nu vänja sig vid att föra en undanskymd tillvaro.”⁸⁵² Livet förändrades också genom att Nils själv emigrerade till USA och hans syster, Linnea, gifte sig och flyttade till Göteborg. Därmed blev Nelly ensam kvar i Enskede.⁸⁵³ Hon levde ett lugnare liv än tidigare, men förblev mycket samhällsintresserad.

Lokalt engagemang i Enskede

Ett kort tag efter att Nelly Thüring lämnat riksdagen var hon politiskt aktiv på riksnivå, som medlem av kvinnoförbundets styrelse. I januari 1929 meddelade hon dock styrelsens verkställande utskott att hon ville avsäga sig uppdraget, med hänvisning till att hon nu var bosatt i Stockholm.⁸⁵⁴ I styrelsen fanns särskilda platser för representer från ”landsorten” och det var en sådan plats hon hade blivit invald på. Hon hade fortsatt hälsoproblem och vistades på kurort för att vila upp sig. I början av augusti 1929 skickade hon en hälsning till den socialdemokratiska kvinnoklubben i Göteborg från Hultafors sanatorium mellan Borås och Göteborg som serverade vegetarisk

Nelly Thüring hade tidigt intresserat sig för trädgårdsstäder och köpte under sin andra mandatperiod i riksdagen en villa i Enskede utanför Stockholm. Där var hon den 29 mars 1927 med och startade en socialdemokratisk kvinnoklubb.

kost. Klubben sände blommor som svar.⁸⁵⁵ När förbundsstyrelsen var samlad i slutet av augusti 1929 var Nelly Thüring sjukanmäld och avsägelsen beviljades i hennes frånvaro.⁸⁵⁶ Från att under flera år ha varit en regelbunden skribent i *Morgonbris*, ibland med flera texter i samma nummer, återfinns hon under 1929 endast som kontaktperson för den lokala kvinnoklubben i Enskede.⁸⁵⁷ Klubben hade startat 1927 efter ett öppet möte med Nelly Thüring som talare och under den första tiden var hon dess ordförande.⁸⁵⁸

I Enskede bodde Nelly Thüring i en trädgårdsstad utformad enligt ideal liknande dem hon själv hade förespråkade efter vistelsen i England. År 1904 hade Stockholms stad köpt Enskede gård med 600 hektar tillhörande mark, och 1908 började trädgårdsstaden med sina slingrande vägar att växa fram. Många hantverkare byggde hus själ-

va efter olika typritningar och efter hand växte befolkningen. Spårvagnstrafiken förlängdes söderut och ny slutstation blev Kyrkogårdsvägen.⁸⁵⁹ Det var mitt emot denna hållplats som Nelly Thüring år 1929 startade en ny fotoateljé i en källare, efter att ha sålt sin villa och flyttat till en lägenhet i centrum. I och med bättre möjligheter till belysning behövde fotoateljéer inte längre ligga längst upp i huset med naturligt ljus.⁸⁶⁰ Sommaren 1934 skildrade signaturen ”Joy”, det vill säga journalisten Gerd Ribbing, hur hon tog åttans spårvagn från stadens hetta och ut mot Enskede. Nelly Thüring visade runt i grönskan och de tittade särskilt på de fyra skolorna och ålderdomshemmet. Vid det här laget hade Enskede ungefär 20 000 invånare. Thürings egen källarateljé beskrivs i artikeln som originell och överraskande ombonad: ”[F]asligt trevligt är det härnere med vitkalkade väggar, vita möbler och ljusa gardiner, som fläktar för de små fönstren.”⁸⁶¹

Till en början hade Nelly Thüring skött ateljén själv, men efter ett tag fick hon assistans av en elev. Sedan Nils tvingats återvända från USA 1931 på grund av den ekonomiska depressionen kunde han hjälpa till i ateljén och tog så småningom över rörelsen. Efter några mindre lyckade affärer var Nelly i stället verksam som cirkelledare i engelska, och sonen berättar att ”hon kunde konsten att entusiasmera medlemmarna och lärde på så sätt ut inte bara språket utan också förståelse för idén om engelska som världsspråk, vilket var mycket väsentligt för henne”.⁸⁶² Riksdagsmotionen om att införa undervisning i engelska på seminarierna hade inte vunnit gehör, men nu hade hon möjlighet att förespråka sin vision om ett världsspråk i mindre skala.

Vid 65 års ålder, år 1940, gick Nelly Thüring i pension. Nils, som hade tagit flyglektioner, flyttade i början av 1940-talet till Gotland och etablerade sig där tillsammans med sin fru Birgit, även hon flygare. Linnea kom tillbaka från Göteborg och bodde med sin familj på Solvägen 19 i Enskede. Tack vare att hennes son Sven började skriva i sin första dagbok onsdagen den 20 juni 1945 går det att få några glimtar ur sällskapslivet. Sven berättar att han tillsammans med sin far hade varit och köpt en sidennäsduk inför mormor Nellys födelsedagsfirande. Samma kväll besökte de morbror Nils, som fortfarande hade kvar en villa på Odelbergsvägen 78. På själva 70-årsdagen

Odaterat foto av Enskede socialdemokratiska kvinnoklubb. Längst fram i mitten sitter Nelly Thüring med glasögon och tidskriften *Morgonbris* i knät.

fick Sven springa ärenden: hämta tårta och köpa socialdemokratiska *Morgon-Tidningen* där födelsedagen hade uppmärksamrats. I dagboken redogjorde han noga för vilka gäster som uppvaktat hans mor och räknade också efter hur många telegram som hade kommit (minst tio). Under somrardagarna som följde umgicks familjen flitigt – de bodde på gångavstånd och kunde enkelt besöka varandra för en kopp kaffe eller en omgång kortspel. I början av juli förändra-

des tillvaron radikalt för Sven. Tillsammans med sin mor gjorde han den nio timmar långa tågresan till Malmö där familjen skulle bosätta sig.⁸⁶³ Året därpå sålde Nils sitt hus och Nelly blev återigen ensam kvar i Enskede.

Pensionär med tid för det inre livet

I flera sammanhang uttryckte Nelly Thüring sin tacksamhet över tillvaron som pensionär. Den lägenhet på Palmfeltsgränd i Enskede gård som hon flyttade till 1946 finns avbildad på ett uppslag i februarinumret av *Morgonbris* 1951, där Thüring förevisar den praktiska spisen och telefonen som utgjorde hennes länk till omvärlden. I sin artikel lovprisade hon folkpensionen och pensionärlägenheten med billig hyra som gjorde det möjligt att ”leva ett både mänskligt och kultiverat liv”. Beskrivningen av den egna vardagen vävs samman med en större berättelse om Sveriges snabba modernisering:

När man nu, anno 1951, sitter i sitt lilla rara hem, fullt av modern komfort fri från bekymmer, njutande av, så gott som gratis, den finaste musik och annan underhållning m.m. frågar man sig hur en sådan förändring varit möjlig och hur vi kommit dit-hän på så kort tid. Det är något av ett mirakel, att vi, som förr bekymrade oss för ålderdomen, nu kan njuta den i lugn och trevnad förlitande på att landet i sin helhet vårdar sig om oss. – Med vårt lilla lands resurser kan förtjänsten av en så lycklig förändring bara tillskrivas folket själv. Med stolthet och glädje kan vi säga att vi står främst i världen i omsorg om de små och svaga, de lidande och behövande.⁸⁶⁴

Även om Thüring tillstod att många ålderdomshem behövde rustas upp, betonade hon den principiella skillnaden mellan att vara ”nådeshjon” och att själv betala för sin plats med hjälp av pensionen: ”Underhållet kommer på posten varje månad. Man tackar ingen, man går

► Ur *Morgonbris* februarinummer 1951, där Nelly Thüring framhåller pensionärstillvarons fördelar.

Denna ljusa skildring av tankar och stämningar hos en åldring är skriven av Nelly Thüring. Äldre förbundskamrater känner henne personligen. För de yngre vill vi berätta att hon är f. d. riksdagskvinna, kom in som en av de första kvinnorna i riksdagen och att hon tillhört förbundets styrelse. Hon var i yngre år alltså mycket politiskt och socialt verksam. Nu bor hon i en pensionärslägenhet i Enskede och har skapat sig ett förtjusande litet hem där med telefon, så att hon kan stå i kontakt med yttrevärlden när hon vill, och radio.

Nelly Thüring har en liten trevlig skrivhörn med radion inom räckhåll.

Telefonen är en god sak för den ensamma.

Koffet kokar fort och lätt på en modern elspis.

En ålderdomens höga visa

När man haft ett arbetsamt och tungt liv, fyllt av bekymmer och misräkningar, är vilan och lugnet på ålderns dar obeskrivligt skön och ljuvlig. Men det är först när man under några år fått erfara denna frid som man vet hur det känns och man kan uppskatta den.

I likhet med mig var det nog många av er, som under kraftens och arbetets dar med bekymmer såg fram mot ålderdomen, då det inte längre skulle gå att arbeta, och grubblade över hur det då skulle bli, oförmögen som man var att samla någon förmögenhet för den tiden.

Ålderdomens trista tillvaro spöket för medelåldern.

Isynnerhet för den egna företagaren och den privatanställda, som inte har någon pension att se fram emot var det bekymmersamt då den stackars lilla folkpensionen, som kom till 1913, inte var mycket att bygga på. För oss återstod ju intet annat än ett ålderdomshems trista tillvaro eller ett nådebröd hos eventuella anhängare. Även om dessa framtidsutsikter inte tedde sig så värst ljusa hade ju föregående generations varit ännu mörkare för då såldes de gamla på auktion till den högstbjudande. Jag kommer ihåg från min tidiga barndom hur en gammal värkbruten gumma på detta sätt överfördes från gård till gård och ett tungt arbete för den sämsta föda och det uslaste husrum. Och det betraktades av folket som alldeles natur-

ligt. Bonden hade ju fått 10 kr. av socknen och det gällde för honom att dra nytta av henne för underhållet.

Hur har förändringen varit möjlig på så kort tid?

När man nu, anno 1951, sitter i sitt lilla rara hem, fullt av modern komfort fri från

bekymmer, njutande av, så gott som gratis, den finaste musik och annan underhållning m. m. frågar man sig hur en sådan förändring varit möjlig och hur vi kommit dithän på så kort tid. Det är något av ett mirakel att vi, som förr bekymrade oss för ålderdomen, nu kan njuta den i lugn och trevnad förlitande på att landet i sin helhet vårdar sig om oss. — Med vårt lilla lands resurser kan förtjänsten

upprätt som en fullvärdig medborgare.”⁸⁶⁵ Budskapet var liknande när hon några år senare medverkade i radioprogrammet ”Hemmakväll”. Enligt ett referat i *Ny Tid* berättade Thüning ”lågmält men inte utan patos om hur hon en gång greps av orättvisorna i samhället, av fattigdomen och behandlingen av de gamla” och återkom till minnet av den fattigauktion hon hade bevittnat som ung. På programledarens fråga om samhället hade förändrats så som hon hade hoppats på hade rösten fått en ny klang: ”[H]on talade så varmt om hur nöjd och lycklig hon är i sitt krypin på ett folkpensionärshem.”⁸⁶⁶ En ännu mer personlig skildring av livet på äldre dagar gav Thüning i sitt bidrag till pristävlingen ”Resa i mitt rum”, utlyst av programmet ”För oss äldre”. Bland över 400 inskickade berättelser vann hon andra pris.⁸⁶⁷ Det utdrag som Nelly Thüning själv läste upp i radion lød:

Förunderliga livsresa, att ha hunnit så långt i livet så man hade pension, och försörjning, en egen liten vrå och inga bekymmer mer. Det var mer än vad jag hade vågat drömma om under ett hårt, arbetsamt liv. Nu var man i hamn. Man hade inte längre någon som var beroende av en. Ingen som krävde något av en, man kunde få vila ut – och tänka lite på sig själv också! Tiden därifrån och tills nu, vid 84 års ålder, har också varit den lyckligaste i mitt liv. Den har varit fylld av lugn och harmoni och underbara inre upplevelser, som vida övervägt krämpor och kroppsliga besvär. Först tog jag itu med att läsa allt det som man inte tidigare hade tid med, och det var mycket det, och så läsa om, och om igen. Men framför allt: man fick tid med ett ordnat tanke- och meditationsliv. När man alltid haft en intuitiv känsla av det inre livets betydelse, men sällan haft tid och lugn att odla det, var det oskattbart att en gång få tid för detta.⁸⁶⁸

Betydelsen av det inre livet var något som Thüning också understrukt i sin hyllning av de billiga pensionärshemmen. Hon menade att en förutsättning för att kunna njuta den trygghet under ålderdomen som det moderna Sverige erbjöd var att komma till ro med ”problemet döden”. Utan att nämna ordet teosofi beskrev hon hur denna livsåskådning hade hjälpt henne livet igenom: ”Det är kanske få, som

i likhet med mig haft den stora lyckan att redan i unga år finna den livsfilosofi, som gav svar på så många av tillvarons gåtor och frågor, däribland även på mysteriet döden.”⁸⁶⁹ Föreställningarna om reinkarnation tycks ha gett henne en tillförsikt på äldre dagar: ”[O]m man blivit övertygad om, att det verkliga jaget – anden och själen – är odödliga och kommer att leva och utvecklas vidare till allt högre fulländning, även efter den fysiska döden, hälsar man den bara välkommen, när den infinner sig.”⁸⁷⁰ Till skillnad från artiklarna om socialism och religion på 1920-talet talar hon här mer explicit om sina egna övertygelser, och udden är inte längre riktad mot statskyrkan. Förutsättningarna hade förändrats: samma år som artikeln publicerades antogs lagen om religionsfrihet, och det blev nu möjligt att fritt gå ur Svenska kyrkan. Tidigare hade det krävts att man blev medlem av ett annat trossamfund.

I levnadsberättelsen nämner Nils Thüring att hans mor som pensionär var ”en utomordentligt flitig medlem av Teosofiska Samfundet i Stockholm”.⁸⁷¹ Det fanns flera teosofiska loger i huvudstaden. Nelly Thüring var först medlem i Stockholmslogen Orion och hade sedan gått med i logen Orfeus som startades 1938.⁸⁷² Av en annons i *Dagens Nyheter* framgår att hon skulle föreläsa om ”Frihet under ansvar” vid ett möte i Medborgarhuset i oktober 1953, arrangerat av Söderlogen Tao.⁸⁷³ Detta är det sista belägget för ett offentligt föredrag av denna rutinerade talare, vilket givetvis inte utesluter att Nelly Thüring medverkat vid mer interna möten. Ingrid Dale, själv aktiv i Teosofiska Samfundet, nämner i en minnesartikel att Nelly Thüring av hälsoskäl inte kunde vara lika delaktig i samfundslivet under de sista decennierna av sitt liv. Däremot var hon fortsatt mycket engagerad och höll sig underrättad om vad som hände inom samfundet ”genom ständiga rapporter av vänner”. Dale beskrev Thüring som en av samfundets mest ”färgstarka” medlemmar, en ”nära nog legendarisk gestalt”.⁸⁷⁴

Den sista politiska debatt som Nelly Thüring deltog i offentligt var den om atomvapen. Atombomberna i Hiroshima och Nagasaki hade både markerat slutet på andra världskriget och början på den så kallade atomåldern. År 1949 provsprängde Sovjetunionen sin första atombomb och kapprustningen var ett faktum. USA:s provspräng-

ning av en vätebomb på Bikiniatollen 1954 skördade flera dödsoffer och gav upphov till en debatt om farorna med radioaktiv strålning. Samma år togs frågan om ifall Sveriges försvar borde ha tillgång till atomvapen upp i riksdagen och en parlamentarisk försvarsberedning tillsattes 1955. Vid sin kongress 1956 tog det socialdemokratiska kvinnoförbundet avstånd från svenska atomvapen, vilket väckte stort uppseende eftersom det socialdemokratiska partiet ännu inte hade tagit ställning i frågan. Kvinnoförbundet hade agerat på egen hand och partiloyaliteten ifrågasattes. Vid ett möte i partistyrelsen före kongressen hade förbundsordföranden Inga Thorsson blivit så utskälld av Tage Erlander att hon och Ulla Lindström, regeringens enda kvinna, gemensamt lämnade rummet i protest. Först från november 1957 förekom en friare debatt i denna fråga inom det socialdemokratiska partiet.⁸⁷⁵

Innan dess, sommaren 1957, skrev Nelly Thüring en artikel i *Morgonbris* till stöd för Thorssons agerande. Hon inledde: "Undertecknad hoppas innerligt och varmt att Inga Thorsson inte skall förtrötas i sin kamp mot atombombshotet. (Beklagar att jag inte är ung så jag kan hjälpa henne.)"⁸⁷⁶ Thüring menade att atomvapen utgjorde det största hotet mot mänsklighetens framtid. Hon anknöt här, liksom tidigare, till föreställningen om att kvinnor hade en särskild förståelse för fredsfrågan: "Vi kvinnor känner intuitivt att det är något galet med hela uppfinningen, när den kan bringa död och ohjälplig skada åt släktet för oändliga tider framåt."⁸⁷⁷ Precis som många andra motståndare ifrågasatte hon nyttan av atomvapen för Sveriges del om det skulle bli storkrig. Mer anmärkningsvärt är att hon också vände sig mot "den så kallade fredliga användningen av atomkraften" – bland annat med hänvisning till att det var oklart hur det uttjänta kärnbränslet skulle hanteras.⁸⁷⁸ Thürings kritik av atomklyvning som ett ingrepp i naturens ordning har av historikern Karl Haikola karakteriserats som ett uttryck för en konservativ natursyn. Han framhåller dock att hon samtidigt anknöt till den framstegsoptimism som var så dominerande på 1950-talet, i och med att hon hyste en stor tilltro till möjligheterna att utveckla sätt att använda solenergi som alternativ.⁸⁷⁹ När det gäller denna vision hänvisade Nelly Thüring till en artikel av vetenskapsmannen Nikola Tesla som hon hade läst anting-

en 1901 eller 1902. Han hade inte bara förutspått den då svindlande tanken att man i framtiden skulle kunna ta vara på ”solkraften i universum” för att värma upp bostäder och driva maskiner, utan också ”en liten tingest i fickan varigenom vi kunde komma i förbindelse med våra vänner över hela världen”.⁸⁸⁰

Såväl vid 1900-talets början som i slutet av 1950-talet fanns bland teosofer ett stort intresse för vetenskapens potential och samtidigt en övertygelse om att allt inte var vetbart. Teslas artikel kommenterade Thüring på följande vis: ”Fortfarande tror jag att denne vetenskapsman hade fått en glimt in i det stora okända och att han var på rätt väg i sökandet efter livets naturliga kraftresurser.” Hon anknöt sedan till samtida forskares kritik mot atomvapen: ”Må därför vi kvinnor förena oss med Urez [sic], Albert Schweitzer och andra vetenskapsmän som bönfaller om uppskov med all hantering av den farliga atomkraften tills större klarhet vunnits över dess verkningar och hur att behärska dess följder.”⁸⁸¹ Teologen, filosofen och läkaren Albert Schweitzer hade i april 1957 hållit ett radioföredrag om ”Faran med atombombsexperimenten” som sedan gavs ut av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet.⁸⁸² Denna skrift, med förord av fysikern Harold C. Urey, fanns enligt sonen bland Nelly Thürings kvarlåtenskap.⁸⁸³ I hennes personarkiv finns också skriften *Religion i atomåldern* av T.H. Redfern, utgiven 1959 av Teosofiska Samfundets bokhandel. På baksidan finns en handskriven instruktion, ”sändes till riksdagsman frkn Lisa Mattson, Vendelsö”.⁸⁸⁴ Även när hon själv inte längre deltog i den offentliga debatten – artikeln från 1957 är den sista som påträffats – strävade Nelly Thüring alltså efter sprida sina idéer till ledande personer inom Socialdemokratiska kvinnoförbundet.

Samhällsintresserad in i det sista

Från 1964 bodde Nelly Thüring på ett servicehus på Handelsvägen 170 i Enskede. Sonen Nils beskriver i levnadsberättelsen att hon så länge hon kunde följde med i samhällsdebatten, trots starren som gjorde att hon fick svårt att läsa. Med förstoringsglas gick det. Hon klippte ut och antecknade i marginalen och hade ett särskilt kuvert

med "Värdefulla artiklar".⁸⁸⁵ Intressena var varierade. Sonen berättar att hon hade klippt ut artiklar om medicin, biologi, arkeologi och astronomi: "Himlavalvet och dess fenomen fångade min mors intresse på ett alldeles särskilt sätt. Så länge hon kunde se någotså när [sic] klart brukade hon gå ut på sin lilla balkong där hon bodde 7 tr. upp på Handelsvägen i Enskede och beundra stjärnhimlen."⁸⁸⁶

I takt med att synen försämrades blev radion ännu viktigare, och Nelly Thüring följde särskilt program om vetenskap och sociala frågor. Sonen berättar att när det var något extra intressant föredrag på radion hörde hon av sig till Sveriges Radio och uppmanade dem att publicera det i *Röster i Radio* så att fler kunde ta del av det.⁸⁸⁷ År 1968 medverkade hon själv i denna tidning, apropå tv-programmet "Kvinnan tiger i församlingen" som handlade om den fortsatt låga andelen kvinnor i de politiska ungdomsförbunden och i riksdagen.⁸⁸⁸ Med sin essä "Kvinnans villkorliga frigivning" hade författaren Eva Moberg år 1961 startat en intensiv debatt om kvinnors dubbla roller: att både förvärvsarbeta och dra det tyngsta lasset med barnen och hemmet. Fredrika Bremer-förbundet gjorde 1967 en kartläggning av kvinnorepresentation som möjliggjorde jämförelser mellan partierna. I en tidningsintervju kommenterade Nelly Thüring resultatet i en ton lika uppfordrande som inför valet 1921: "Det finns för få kvinnor i regering, riksdag och kommunala församlingar. Jag är inte nöjd med kvinnornas insatser för att få medinflytande."⁸⁸⁹ Förändringen gick alltför långsamt, och för detta lade hon i hög grad ansvaret på kvinnorna själva.

Vi har här sett exempel på hur Nelly Thüring fortfarande i mycket hög ålder gjorde inlägg i den offentliga debatten. Hon försökte också påverka samhället på ett helt annat sätt. Sonen skriver: "Hon var bergfast övertygad om tankens makt och sökte att, efter måttet av hennes förmåga, påverka utvecklingen rent mentalt."⁸⁹⁰ Han nämner att tron på reinkarnation innebar att modern såg nya möjligheter att fortsätta arbeta med sociala problem, att hon var fascinerad av Gandhis ickevåldsprotester och att "hon ville återfödas i Indien i nästa jordeliv så att hon kunde arbeta bland Indiens fattiga".⁸⁹¹ Trots denna tillförsikt hände det enligt Nils att hon kunde känna sig ensam och övergiven de sista åren. Han menade att det var "svårt för hennes

Nelly Thüring på balkongen 1969, 94 år gammal.

vakna och utåtriktade intellekt att finna sig tillrätta i isoleringen i det lilla pensionärsrummet, det må vara aldrig så bekvämt och välordnat”.⁸⁹² Själv bodde han långt iväg och det blev mest kontakt på telefon.⁸⁹³ År 1971 togs Nelly Thüring in på Farsta sjukhus och sonen beskriver hur han i december gjorde flera resor till Stockholm efter att personalen slagit larm om att slutet var nära, ”men när jag kom intill henne blommade hon upp igen och hennes intellekt var lika klart och skarpt som förr, men hennes kropp hade blivit liten och lätt som en fjäder”.⁸⁹⁴

Lisa Mattson har i efterhand berättat om att "Nelly Thüring var vaken och klar, oerhört aktiv in i det sista".⁸⁹⁵ Även på sjukhuset följde hon med i nyheterna, genom att lyssna på radio och se till att viktiga artiklar i dagstidningarna blev upplästa för henne. Mattson fortsätter: "Jag märkte också under hennes sista år hur hennes intresse för världsfreden ökade. Kriget i Indokina upprörde henne mycket."⁸⁹⁶ Hon berättar att Nelly Thüring på slutet fick besök av "mycket unga människor i 25–30-årsåldern, som inte enbart kom för att hålla henne sällskap, utan också kom för att de visste att de hade något att lära sig". Det hände även att Thüring själv ringde för att ge råd om riksdagsarbetet, och ända fram till våren 1971 var hon i kontakt med Socialdemokratiska kvinnoförbundet och ville diskutera valrörelsen 1973.⁸⁹⁷ I en senare minnesartikel har Lisa Mattson uttryckt sin stora beundran:

Jag har aldrig blivit så betagen av någon kvinna. Jag har aldrig, vare sig förr eller senare, mött någon som så intellektuellt, engagerat, ideologiskt omutbart och samtidigt nästan barnsligt optimistiskt betraktade dagens politiska situation och morgondagens utvecklingsmöjligheter.⁸⁹⁸

Nelly Thüring gick bort den 2 januari 1972, 96 år gammal. Hon hade önskat en borgerlig begravning, och släkt och vänner samlades i Sandsborgskapellet i Enskede för att ta avsked. I sina instruktioner till barnen hade hon önskat sig en ljus stämning: "Var glada att min levande ande sluppit ur en skröplig kropp."⁸⁹⁹ Sonen berättar att hon helst hade velat donera sin kropp till vetenskapen, men att detta inte gick på grund av att alla formaliteter inte var avklarade. Det blev kremering och askan spreds på Sandborgskyrkogården.⁹⁰⁰

Själva ceremonin har beskrivits i en personligt hållen artikel av Marianne Lindvall, journalist på den socialdemokratiska tidningen *Arbetet*:

En musikstund inledde ceremonin. Sonatina av Bach. Ljus, melodisk musik – lätt, men med påträngande underton. Som Nelly Thüring. Liten och späd – men en av de främsta kvinnoagita-

torerna genom tiderna. En kvinna som i sig kombinerade ett starkt intresse för teosofiska livsåskådningsfrågor med praktisk, kärnfull politik.⁹⁰¹

Hon betonar att även om ceremonin var borgerlig så hade Nelly Thüring varit religiös: ”I ett vidare begrepp. Hon sökte sig inåt, mot det ursprungliga. Hon förnam liv i tingen omkring henne. Och hon trodde på reinkarnationen.” Under ceremonin höll en vän från teosofiska sammanhang en parentation, och sade enligt Lindvalls referat: ”Ingen religion är högre än sanningen. Må sökande efter sanningen bli framtidens religion.”⁹⁰²

Även Lisa Mattson höll tal, för Socialdemokratiska kvinnoförbundets räkning. Hon menade att Nelly Thüring, trots att hon blev nästan 97 år, ”var en ung människa” som ”visste mer om världen än dagens ungdom”. I Lindvalls minnesartikel lyftes insatserna som agitator fram: ”I hennes spår bokstavligen växte det fram socialdemokratiska kvinnoklubbar. Av de 1.300 som finns idag startade Nelly Thüring ett hundratal.”⁹⁰³ Det faktum att det framför allt var socialdemokratiska kvinnor som hade varit med och tagit avsked blev ett inlägg i den interna partidebatten. Lindvall citerar Ingrid Dale, som efter ceremonin hade sagt: ”Nelly Thüring var värd ett tal från den manliga sidan av partiet i dag. Så mycket som hon betytt för det socialdemokratiska partiet.”⁹⁰⁴ I sin egen minnesartikel om Nelly Thüring, publicerad i en teosofisk tidskrift, beskrev Dale henne på följande vis: ”Hon har kallats eldsjäl, idealist, vältalare, politiker – allt med epiteten: intelligen och handlingskraftig. Då man vet något om hennes liv, förstår man att i dessa ord ligger ingen överdrift.”⁹⁰⁵ Hon påpekade också att det inte var helt enkelt att förena de verksamhetsområden som Thüring hade valt:

Någon har sagt att hon gjorde det inte så lätt för sig, ty när hon talade om politik blandade hon in teosofi och när hon talade teosofi blandade hon in politik och de flesta människor anser, att dessa båda inte bör blandas, men för Nelly Thüring var de endast två sidor av samma sak – att levandegöra de ideal hon funnit i teosofin, ”att förverkliga människornas broderskap”.⁹⁰⁶